

## ביאור הדף מסכת שבועות דף כ"ו

**במשנה** הובאה דעת ר' ישמעאל שלא חייבים קרבן על שבועת ביטוי אלא על העתיד לבא, ולא על שבועה לשעבר. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שלדעת רבי עקיבא לומדים מהפסוק "להרע או להטיב" שחייב קרבן שבועה על דברים שיש בהן הרעה והטבה, וממה שנאמר "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" לומדים שחייבים קרבן אף בשבועה על דברים שאין בהם הרעה והטבה, ומהפסוק "לכל אשר יבטא האדם בשבועה", לומדים שחייב אף על שבועה לשעבר.

אבל לדעת רבי ישמעאל לא חייבים על לשעבר כי נאמר "להרע או להטיב" ומשמע רק להבא ולא לשעבר.

**ואמר** לו רבי עקיבא שהרי לא את כל דיני השבועה לומדים מלהרע או להטיב, כי הרי חייבים אף על דברים שאין בהם הרעה והטבה, אלא לומדים גם מהריבוי שנאמר בפסוק, וכפי שלומדים לרבות שבועה על דברים שאין בהם הרעה והטבה כך מרבים אף שבועה לשעבר.

**ושואלת** הגמרא מה באמת טעמו של רבי ישמעאל, הרי לכאורה רבי עקיבא השיב לו כהוגן.

**וביאר** ר' יוחנן שהמחלוקת בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא, היא מחלוקת באיזה אופן דורשים בכל התורה כולה.

**שר'** ישמעאל ששימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט, דורש אף הוא את התורה בכלל ופרט, אך רבי עקיבא ששימש את נחום איש גם זו שהיה דורש את כל התורה כולה בריבוי ומיעוט, דורש אף הוא את התורה בריבוי ומיעוט.

**וממילא** רבי עקיבא דורש את הפסוק "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם", באופן של ריבוי ומיעוט, וכפי שהתבאר בברייתא ש"או נפש כי תשבע" זה ריבוי של כל סוגי השבועות, ו"להרע או להטיב" זה מיעוט שמשמע ממנו למעט ולחייב רק על שבועות להרע או להטיב, ו"לכל אשר יבטא האדם" משמע ריבוי בחזרה.

**ובאופן** של ריבוי מיעוט וריבוי, לומדים לרבות הכל חוץ מדבר אחד, ולכן ממעט רבי עקיבא שהנשבע על דבר מצווה אינו חייב. אך על שאר השבועות חייב, כי המיעוט אינו עוקר את כל הריבוי לגמרי כמו פרט אחרי כלל אלא רק ממעט במקצת.

**אבל** לדעת רבי ישמעאל לומדים את התורה בכלל ופרט, "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" כלל את כל סוגי השבועות, ו"להרע או להטיב" זה פרט רק על שבועות שהם להרע או להטיב, ובהמשך הפסוק "לכל אשר יבטא האדם" חזר הפסוק וכלל את שאר סוגי השבועות.

**ולדעת** רבי ישמעאל לומדים את הפסוקים בדרך של כלל ופרט וכלל, שאז אומרים של הכלל מדבר רק על דברים שהם כעין הפרט, ולכן כיון שהפרט הוא רק שבועה שהיא להבא, אף הכלל מדבר רק על שבועה שהיא להבא, ולא לשעבר. אך מכל מקום הכלל הועיל שלא לומדים רק שבועה שהיא להרע או להטיב, אלא את כל סוגי השבועות שאינם לשעבר, והפרט מיעט רק שבועות לשעבר.

**ושואלת** הגמרא מהיכן לרבי ישמעאל לרבות מהכלל את כל סוגי השבועות שאינם להרע או להטיב, אבל למעט מהפרט רק שבועה להבא. ולא להפך, לרבות מהכלל אף שבועה לשעבר, אבל למעט מהפרט את שאר השבועות שאינם להרע או להטיב.

**ותירץ** רבי יצחק שמשמע לרבי ישמעאל מהפסוק "להרע או להטיב" שמדובר בפסוק באיסור של "לא יחל דברו", וכלומר שאדם יכול לקיימו ויכול שלא לקיימו, כי הוא להבא, ולא על שבועה לשעבר שאין איסורה משום לא יחל דברו, שהרי נשבע על דבר שכבר היה, ואיסורה רק משום "לא תשקרו".

**ורב** יצחק בר אבין תירץ שממה שנאמר בפסוק "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" משמע לרבי ישמעאל שמדובר שהשבועה קודמת לביטוי, וכלומר שכאשר הוא נשבע עוד לא התבטא מעשה השבועה בפועל, אבל בשבועה לשעבר הביטוי כבר קדם לשבועה, והמעשה נעשה כבר.

**מביאה** הגמרא ברייתא שאומרת שלומדים מהפסוק "לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו" כמה דינים, שמ"האדם בשבועה" לומדים שצריך שדעתו של האדם שתהיה עליו בשעת השבועה, ולכן אנוס שחשב שהוא נשבע אמת פטור.

**ומ"ונעלם"** לומדים שמזיד פטור מקרבן, כי לא נעלמה ממנו השבועה, ומ"ממנו" לומדים שמדובר שנתעלמה ממנו השבועה ואז הוא חייב קרבן שבועה, אבל אם נעלם ממנו החפץ שעליו נשבע פטור משבועה, ולא מדובר להפך שנעלם ממנו החפץ, כי נאמר "בשבועה ונעלם" שעל העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ.

**ואומרת** הגמרא שמה שנאמר בברייתא שאדם שהיה אנוס פטור משבועה, הרי זה כפי שלאחר שרב כהנא ורב אסי שמעו שיעור מרב, היו דנים בדבריו, וכל אחד מהם נשבע ואמר כך אמר רב, וכאשר חזרו שוב לפני רב ואמר רב כאחד מהם, שאל השני את רב וכי אם כך נשבעתי לשקר, והשיב לו רב שאין זו שבועת שקר כי לבך אנסך והיית סבור שאתה נשבע אמת.

**ומביאה** הגמרא את מה שאמרה הברייתא ש"ונעלם ממנו" הכוונה שנתעלם ממנו שבועה, ולא שנתעלם ממנו החפץ כי נאמר "בשבועה ונעלם ממנו", ומשמע שרק על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ. ואומרת הגמרא שבארץ ישראל גיחכו על כך, כיון שאמרו שלא יתכן חפץ בלא שבועה, ואמנם שבועה בלא חפץ אפשרית אם אמר שבועה שלא אוכל פת חטים וטעה וסבור שהוא נשבע שבועה שאוכל, שאז הוא אמנם זוכר את החפץ שנשבע עליו שהוא פת חטים, אלא ששכח את השבועה שנשבע על אותו החפץ.

**אבל** אם שכח את החפץ כגון שנשבע שלא אוכל פת חטים, והיה סבור שהוא נשבע שלא יאכל פת שעורים, הרי כיון שהוא שכח את החפץ, ממילא נמצא ששכח גם את השבועה עצמה שנשבע שלא יאכל פת חטים.

**ולכן** אמר רבי אלעזר שאין הבדל בין שכחת שבועה לשכחת חפץ.

**ותמה עליו** רב יוסף שיש אופן ששייך גם שכחת חפץ, וכגון באופן שהוא זכר באמת שנשבע שלא יאכל פת חטים, ולכן בא ליטול מהסל פת שעורים, אלא שטעה ועלתה בידו פת חטים, שבאופן כזה הוא זכר את שבועתו ושכח את החפץ.

**והשיב** לו אביי שאין זה שכחת חפץ אלא שכחת שבועה, ואומרת הגמרא את תשובתו של אביי בב' נוסחים, או שהשיב לו שחיוב הקרבן בפועל הוא על הפת שאכל, ועל הפת הזו הוא שכח שנשבע, ולכן זה שגגת שבועה. או שאמר זאת אביי בנוסח מעט שונה, שכיון שמה שהוא מביא קרבן זה מחמת שהוא סבור שהיא פת של שעורים ולא של חטים, נמצא שנעלם ממנו זה שנשבע שבועה על פת זו, וממילא הרי זה העלם שבועה ולא העלם החפץ.

**אך** דעת רב יוסף שכיון שאם היה יודע שאותה הפת היא של חטים היה פורש ממנו, לכן אין זה העלם שבועה אלא העלם חפץ.

**מביאה** הגמרא ששאל רבא את רב נחמן מה הדין באדם ששכח גם את השבועה וגם את החפץ שנשבע עליו, האם דינו כהעלם שבועה שחייב קרבן, או כהעלם חפץ, שהוא פטור מקרבן.

**והשיב** לו רב נחמן שהוא חייב מקרבן כי למעשה נעלמה ממנו השבועה, אך אמר לו רבא שאדרבה יהיה פטור מקרבן כי נעלם ממנו החפץ.

**ולכן** אמר רב אשי שבאופן כזה בודקים מתי הוא פרש מלעבור על שבועתו, אם זה מחמת שהזכירו לו את השבועה, דנים אותו כהעלם שבועה, ואם זה מחמת שהזכירו לו את החפץ, דנים אותו כהעלם חפץ.

**אך** אמר רבינא לרב אשי שהרי כל מה שהוא פורש מהשבועה זה מחמת החפץ שעליו נשבע, וכן להפך, כל מה שהוא פורש מהחפץ זה מחמת השבועה, ולכן בשניהם פטור על השבועה.

עמוד ב'

**מביאה** הגמרא ששאל רבא את רב נחמן באיזה אופן יש שגגת שבועת ביטוי לשעבר שחייב עליה קרבן, הרי אם כשנשבע אכלתי, זכר שלא אכל, הרי זה שבועה במזיד ולא בשוגג, ואם היה סבור שבאמת אכל, הרי הוא אנוס ופטור מקרבן על שבועתו.

**והשיב** לו רב נחמן שמדובר שהוא נשבע לשקר במזיד, אלא שהיה סבור שעל שבועה זו לא חייבים קרבן, ושגגת קרבן נחשבת אף הא שגגה, ולכן הוא חייב קרבן.

**ומנסה** הגמרא לומר שזו רק כדעת מונבז שסובר במסכת שבת שאדם שעבר על איסור שבת, והיה שוגג בכך שלא ידע שחייבים קרבן על איסור זה, דינו כשוגג שחייב קרבן.

**אך** אומרת הגמרא שאין זה רק לדעת מונבז אלא אף לדעת חכמים, כי אמנם בכל התורה כולה סוברים חכמים ששוגג בקרבן אינו נחשב שוגג, אבל לגבי שבועה שיש בה חידוש בעצם זה שמביאים עליה קרבן אפילו שלא חייבים עליה במזיד כרת, מודים חכמים שאם שגג בקרבן דינו כשוגג.

**שאל** רבינא את רבא מה הדין אדם שנשבע על ככר של יאכלנה, ומסתכן עליה אם לא יאכלה, ותמחה הגמרא שאם הוא מסתכן וודאי שמותר לו לאכלה, ומבארת הגמרא שמדובר שהצטער ברעב אך לא הסתכן, ואכלה בשגגת שבועה, אך אף אם לא היה שוכח מהשבועה היה אוכל אותה.

**והשיב** לו רבא ששנינו בברייתא שרק אדם שחטא בשוגג, וידוע לנו שאם היה יודע היה שב מהחטא מחמת ידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אבל אם לא היה שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו, וכיון שכאן אנו יודעים שאף אם היה יודע וזוכר את השבועה לא היה שב מחמת ידיעתו אינו מביא קרבן.

**אמר** שמואל שאדם שגמר והחליט בליבו להישבע צריך שיוציא בשפתיו את השבועה, שנאמר "לבטא בשפתים", ואם לא הוציא בשפתיו אין זו שבועה.

**ומקשה** הגמרא על שמואל מברייתא ששנינו שמהפסוק "לבטא בשפתים" משמע בשפתים ולא בלב, ומהיכן שאף אם גמר בליבו הרי זו ב, שנאמר "לכל אשר יבטא האדם בשבועה".

**ושואלת** הגמרא שאף הברייתא עצמה קשה, שבתחילה אמרה הברייתא שחייב רק על שפתים ולא בלב, ואחר כך אמרה הברייתא שחייב אף אם רק גמר בליבו.

**וביאר** רב ששת שכוונת הברייתא לומר שאדם שגמר בליבו שיוציא שבועה בשפתים ולא הוציא אין זה שבועה, אבל אם גמר בלבו סתם הרי זו שבועה שנאמר "לכל אשר יבטא".

**אך** למעשה מקשה הגמרא מהברייתא לדעת שמואל שאמר שאם לא הוציא בשפתיו אינה שבועה.

**ותירץ** רב ששת לשמואל יבאר את הברייתא שבאמת אם לא הוציא בשפתיו אין זו שבועה, ובאה הברייתא לומר שמואל "לבטא בשפתים" לומדים שאדם שגמר בלבו להישבע שלא יאכל פת חיטים ואכל פת שעורים, פטור, ואם גמר בלבו להישבע שלא יאכל פת חיטים, והוציא בשפתיו לשון שבועה סתם, שלא יאכל פת, דינו כשבועה, שנאמר "לכל אשר יבטא האדם".

**מקשה** הגמרא על שמואל מברייתא שאומרת שמהפסוק "מוצא שפתיך תשמור ועשית", משמע שרק אם הוציא בשפתיו לנדור להביא קרבן חייב להביאו, אבל מהפסוק "כל נדיב לב", לומדים שאף אם התנדב בליבו חייב להביא את הקרבן.

**ועונה** הגמרא שדין זה הוא דווקא לגבי הקדש שנאמר בו "כל נדיב לב", ולא לגבי שבועה.

**ולא** לומדים מהקדש לשבועה, כי דין זה נאמר גם בתרומת מלאכת המשכן, וגם בקדשים, והכלל הוא שדין שנאמר בב' כתובים כאחד אין למדים מהם לשאר מקומות.

**ושואלת** הגמרא אם כך לדעת הסובר שב' כתובים הבאים כאחד מלמדים מדוע לא למדים לשבועה שחייב עליה אף במחשבה שלא הוציא בפיו, ועונה הגמרא שאת הדין הזה מצינו רק לגבי קדשים, ושבועה היא בחולין, ואין למדים חולין מקדשים.